

ПОШУКИ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОСТОРАХ ПАМ'ЯТІ (НА ОСНОВІ РОМАНІВ МАРІ-ФРАНС КЛЕР ТА ВІКТОРІЇ БЕЛІМ)

Елла Мінцис

*старший викладач кафедри англійської філології,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID ID 0000-0002-1891-4658
ella.mintsys@pnu.edu.ua*

Наталія Яцків

*кандидат філологічних наук,
професор кафедри французької філології,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID ID 0000-0002-2895-4370
nataliia.yatskiv@pnu.edu.ua*

Ключові слова: ідентичність, історична, індивідуальна пам'ять, спогади, автобіографічний роман, національні та сакральні символи.

Статтю присвячено аналізу проблеми ідентичності у творах письменниць з українським корінням, зокрема у романі Марі-Франс Клер «П'ять майорців для мого незнайомця» та Вікторії Белім «The Rooster House: A Ukrainian Family Memoir». Методологією дослідження слугує феноменологія пам'яті, запропонована Полем Рікером та розроблена Аляйдою Ассман. Крізь призму автобіографічних романів письменниці розгортають власні спогади про родину, таким чином через індивідуальну пам'ять прагнуть осмислити історичну дійсність України, пережити травматичний досвід родинних таємниць, щоб увиразнити свою ідентичність, пройти складний шлях самоідентифікації для віднайдення себе. У геополітичному просторі мультикультуралізму особистість шукає тих символів, маркерів, концептів, які допомагають не втратити зв'язок з предками, не розгубити цінності, не озлобитися й не розчинитися серед різних культурологічних, суспільних чи інших реалій. Вибір творів Марі-Франс Клер та Вікторії Белім зумовлений тим, що обидві авторки переживають схожий травматичний досвід, обидві вибудовують свої твори у формі спогадів, звертаються до драматичних історичних моментів України й прагнуть неупереджено, але при цьому не менш емоційно, простежити складний процес самоідентифікації українок та знайти примирення з собою, прийняти своє українське коріння. Їх досвід, зафіксований у формі художніх творів, стає частиною культурної пам'яті українського народу та допомагає розкрити специфіку української ідентичності різними мовами, а отже – донести до представників іншого мультикультурного середовища сутність української трагедії, допомогти зрозуміти причини необхідності остаточної перемоги у боротьбі за незалежність.

SEARCHING FOR IDENTITY IN THE DOMAIN OF MEMORY (BASED ON THE NOVELS OF MARIE-FRANCE CLERC AND VICTORIA BELIM)

Ella Mintsys

*Assistant Professor at the English Philology Department,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

Nataliia Yatskiv

*PhD in Philology,
Professor at the French Philology Department,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

Key words: *identity, individual memory, memoirs, autobiographical novel, national and sacred symbols.*

The article is devoted to the analysis of the issue of identity in the Marie-France Clerc's novel *Five Zinnias for My Stranger* and Victoria Belim's novel *The Rooster House: A Ukrainian Family Memoir*, the writers of Ukrainian origin. The research methodology is based on the phenomenology of memory proposed by Paul Ricoeur and developed by Aleida Assmann. Through the lens of autobiographical novels, the writers unfold their personal memories of the family, thus seeking to comprehend the historical reality of Ukraine through individual memory, relive the traumatic experience of family secrets, and clarify their identity. This allows them to undergo a complex process of self-identification in order to discover themselves. In the geopolitical space of multiculturalism an individual is looking for the symbols, markers, and concepts which help preserve values, avoid becoming bitter, not lose connection with ancestors, and not get lost in the midst of various cultural, social, or other realities. The choice of works by Marie-France Clerc and Victoria Belim results from the fact that both authors experience a similar traumatic past. Both construct their works in the form of memoirs, referring to dramatic historical events in Ukraine and seeking, in an unbiased yet equally emotional way, to trace the complex process of Ukrainian women's self-identification, and to find reconciliation with themselves, embracing their Ukrainian roots. Their experience, recorded in the form of literary works, becomes part of the cultural memory of the Ukrainian people and helps to reveal the peculiarities of Ukrainian identity in various languages, French and English. Thus, it conveys to representatives of other multicultural environments the essence of the Ukrainian tragedy and helps them understand the need for a definitive victory in the struggle for independence.

Вступ. Сучасний геополітичний простір з відкритими кордонами, змішуванням народів та культур поставив під сумнів проблему національної ідентичності на користь мультикультуралізму, водночас загостривши поняття ідентифікації у наукових дослідженнях різних галузей знань. «Ідентичність транскультурна, національна, етнічна, соціальна, громадянська, гендерна, психологічна, постколоніальна, постмодерна, особистісна», ідентичність у творах художньої літератури, на думку авторів колективної монографії «Ідентичність: текстуальні виміри», – це ті аспекти складової проблеми ідентичності, які перебувають у колі жвавих дискусій і потребують науково аналізу (Ідентичність, 2021: 5). Під ідентичністю розуміємо осмислене ототожнення особою себе з іншими об'єктами чи

суб'єктами в цілісності і ненастанності власних змін (ЛЕ, 2007: 402), що передбачає балансування між тотожністю / відмінністю, своїм / чужим, особистою самістю Я та безликим узагальненням, відчуттям приналежності / солідарності до певної спільноти чи відмежування / відчуження себе у суспільстві, яке мислиться ворожим. Тому проблема самоідентичності, пошуку шляхів розпізнавання себе у мультикультурному просторі через реконструювання подій минулого стає однією з поширених постколоніальних проблематик автобіографічних творів. Художня проза автобіографічного характеру, чи побудована на автобіографічному матеріалі, порушує проблеми екзистенційно-метафізичні, адже власна історія у наративі переломлюється крізь призму віднайдення своєї сутності, сенсу екзистенції, пошуку

трансцендентності (Яцків, 2022: 45). Пошук ідентичності в автобіографічних творах відбувається через реконструкцію спогадів, феномен пам'яті застосовується як необхідний фактор, що бере участь у процесах самоідентифікації та само-рефлексії особистості в наративі.

Матеріали та методи. *Актуальність* статті зумовлена тим, що матеріалом дослідження вперше виступають твори Марі-Франс Клер «П'ять майорців для мого незнайомця» (*Marie-France Clerc, Cinq zinnias pour mon inconnu, 2016*) та Вікторії Белім «The Rooster House: A Ukrainian Family Memoir» (2024), авторок, які прагнуть відновити свою ідентичність через зв'язок з попередніми поколіннями, через спогади та пам'ять зрозуміти себе й трагедію багатьох українців, які змушені покинути свою Україну в пошуках кращої долі. Вибір методів дослідження зумовлений специфікою трактування проблеми ідентичності, з одного боку, та роллю пам'яті та спогадів у процесі самоусвідомлення, з другого, адже темпоральний зв'язок з подіями минулого свідчить про важливість осмислення минулого для визначення власного майбутнього. В обох творах спостерігаємо, як авторки крізь призму спогадів з власного життя відтворюють історичну та культурну пам'ять народу, країни, епохи. У статті спираємося на феноменологію пам'яті Поля Рікера (Ricoeur, 2000) та теорію пам'яті Аляйди Ассман (Ассман, 2000), які пропонують аналіз функцій, засобів та носіїв пам'яті для формулювання методологічних принципів дослідження спогадів у художніх творах. Роздумуючи над проблемами герменевтики, П. Рікер, зауважує, що пам'ять: 1) хоронителька часу (ми впевнені в тому, що щось відбулося до того, як ми про це оповідаємо, саме тому, що ми про це згадуємо); 2) пам'ять потребує мови, як засобу вираження, оповідь. Пам'ять виконує функцію свідчення про події, які відбувалися в часі, а оповідь дозволяє структурувати пам'ять (Ricoeur, 2000: 5). Феномен пам'яті розгортається від спогаду через пригадування до пам'яті себе. Отож, спогади про власне минуле розгортаються в часі, таким чином індивідуальна пам'ять накладається на пам'ять історичну чи колективну, а усвідомлення через пригадування є важливим елементом у процесі реалізації ідентичності людини, у процесі розпізнавання себе та іншого.

Результати та обговорення. Романи М.-Ф. Клер та В. Белім розкривають проблеми емігрантів, хоч їх авторки провели свідому частину свого життя в іншому мультикультурному просторі, події Майдану 2013–2014 років спонукали їх до роздумів над власною ідентичністю. Французьку письменницю М.-Ф. Клер можна вважати емігранткою опосередковано, адже вона

народилася у родині українських емігрантів третього покоління, про українське коріння в родині не прийнято було говорити, щоб не ятрити сумних спогадів. Якщо в дитинстві вона не звертала уваги на недомовки родичів, на родинні таємниці, на інші традиції, яких дотримувалися мовчазно її дідусь та бабуся, що передусім прагнули, щоб їх нащадки асимілювалися у французькому суспільстві й користувалися всіма правами та привілеями вільних громадян, то саме події Майдану та смерть матері підштовхнули ліричну героїню роману Наталі, за образом якої ховається авторка, до відкриття родинних таємниць, до занурення у сімейні драми, історія який виходить далеко за межі родини та зачіпає трагедію всього українського народу.

Вікторія Белім, українсько-американська авторка і журналістка, теж опосередковано належить до емігрантів, бо народилася у багатонаціональній сім'ї, де розмовляли українською, російською, ромською, вірменською, польською, їдиш та іншими мовами. Її життя за кордоном, знайомство з долею емігрантів, а також події в Україні, спонукали до роздумів та пошуків відповідей на численні питання самовизначення. Вікторія була впевнена, що війна, яку розв'язала Росія проти України, не зможе розірвати «переплетене коріння», що створювало і підтримувало «людську мозаїку» її родини (Belim, 2024: 9). Вдома усі розмовляли російською мовою окрім Асі і Сергія, її прабабусі і прадіда, які були україномовними. Батько ж Вікторії та його брат Владімір, які були етнічними росіянами, краще декламували поезію Тараса Шевченка ніж її мама, етнічна українка. Кожна з національностей привносила особливі відтінки барв та культур у різнобарвну палітру сім'ї Вікторії Белім. Її не вчили розрізняти людей за їх етнічністю, мовою чи расою, тому вона не ідентифікувала себе з жодною національною групою. Коли Вікторії виповнилось п'ятнадцять років, вона з батьками виїхала до Чикаго і «увібрала ідею «melting pot» (змішання культур) та багатогранної ідентичності» (Belim, 2024: 10). Через цей факт, а також відкрите і толерантне ставлення її рідних до різноманіття націй, у неї не виникало потреби визначити свою ідентичність, яку Вікторія досі вважала туманною.

Усе змінилося раптово, коли в 2014 році Росія анексувала Крим, і Вікторія Белім повернулася в Україну з Брюсселю (куди вона переїхала з Чикаго зі своїм чоловіком) з метою віднайти свою ідентичність і країну, яку вона вважає рідною, «відродити те, що належало їй та було частиною її» (Belim, 2024: 8). Як каже сама письменниця, вперше в житті вона була змушена зробити вибір, «стати на чийсь бік і позначити себе ярликом», проте досі не могла «висмикнути

українські чи російські нитки з візерунку своєї ідентичності» (Belim, 2024: 12). Іншим поштовхом до повернення було непереборне бажання Вікторії дізнатися про долю Никодима, брата її дідуся, про якого в дідусевому записнику вона знайшла лише одне речення: «Брат Никодим зник в 1930х роках у боротьбі за вільну Україну» (Belim, 2024: 31). Пошуки правди про зниклого родича заглибили її в історію своєї родини, буремного минулого і теперішнього України та провели її крізь двері «Rooster House», який, будучи в минулому штабом НКВД, наводив жах на всіх мешканців Полтави.

Схожа родинна історія надихає героїню роману М.-Ф. Клер на пошуки інформації про українських родичів, і зрештою, теж оприявнюється через дослідження розсекречених архівів НКВД. Спогади та «Лідина книга» – щоденник матері реконструюють родинну історію, яка розгортається на тлі буремних подій першої світової війни, революційних переворотів, встановлення незалежності української держави та її крах через недостатність опору, відсутність злагоджених дій та зраду союзників. Встановлення радянської влади на українських землях принесло численні страждання народу, серед яких Голодомор та репресії. За допомогою українських друзів, вивчення офіційних архівів та родинних фото Наталі вдається упізнати останки дідусевого брата Костянтина, страченого у в'язниці за доносом односельця. Допоміг упізнанню орнамент вишитою сорочки, такий самий як на родинному рушникові дідуся Зиновія, який колись йому подарувала сестра.

Феноменологія пам'яті за теорією А. Ассман розрізняє пам'ять як мнемотехніку (зберігання) та пам'ять як мистецтво сили. «Поминання покійних, посмертна слава й історична пам'ять – це три форми ставлення до минулого, які виокремились у період нової історії й виступають як функції культурної пам'яті» (Ассман, 2012: 27). Культурна пам'ять охоплює епохи й спирається на нормативні тексти. Культури й індивідууми «організують свою пам'ять інтерактивно шляхом комунікації через мову, зображення та ритуальні повторення» (Ассман, 2012: 28). Для того, щоб факти історичного чи особистого досвіду стали надбанням нащадків, потрібно їх зафіксувати у записках (в широкому значенні), бо без них неможливо створити пам'ять. Хоча інформація, яка залишається у пам'яті читачів після прочитання твору, не може бути достовірною та однозначною, адже вона засновується на читацьких очікуваннях та реконструкціях.

У романах В. Белім та М. Ф. Клер невиразні спогади про минуле, родинні таємниці живлять пам'ять нараторів та спонукають до пізнання свого роду, своєї ідентичності. У автобіографічному

романі *The Rooster House: A Ukrainian Family Memoir*, який охоплює чотири покоління, Вікторія Белім описує, як вона віднайшла свою ідентичність через пошуки інформації про її родича Никодима в архівних документах, через спогади про дитинство і свою родину, через роздуми про українську культуру, через аналіз кровавої історії Радянського Союзу, злочини НКВД та стійкість і витривалість українського народу.

Дочка українських емігрантів у третьому поколінні М.-Ф. Клер під впливом подій, які розгортаються на Майдані Незалежності у Києві нарешті звертає увагу на родинні символи (вишитий рушник, перстень дідуся Зиновія з вигравіюваним тризубом) та прагне зрозуміти своє походження. Новини з України спонукають до розгадування тих таємниць із минулого, про які у родині воліли мовчати («і пам'ять про ці літа з минулого єднається із сьогоденням, щоб освітити темний колодязь заборонених спогадів» (Клер, 2021: 13). Індивідуальна пам'ять (спогади про канікули у дідусевому будинку, який чомусь називали хатою, відчуття спокою і затишку, картини жнив, збору урожаю, навіть деталі побуту – звуки примхливого крану водогону) через візуально-оптичні та акустичні маркери розбурхує уяву та поживляє асоціативні зв'язки.

Спільним для обох романів є використання інтертекстуальних елементів для підживлення спогадів. Оскільки події обох романів відбуваються на території України (В. Белім повертається до бабусі на Полтавщину, а М.-Ф. Клер ще тільки планує відвідати землю своїх предків), письменниці не оминають історичних реалій, прагнуть осмислити події минулого, відкрито проговорити ті трагедії, які принесла на українські землі радянська влада. Навіть після проголошення Незалежності в Україні дуже несміливо говорили про Голодомор, про розкуркулення, про депортацію українців до Сибіру, про підступні суди та знищення інтелігенції. Для висвітлення цих подій авторки вдало використовують документальні факти, репортажі, фільми, які знаходяться у відкритому доступі, тому згадки про них збагачують документальне тло, тим самим розширюючи смислове поле тексту.

На сторінках про Голодомор в Україні Вікторія Белім поєднює інформацію, яку вона почерпнула з історичних джерел зі спогадами її бабусі Валентини, що додає спогадам емотивності та перетворює трагедію цілого народу на особисту. Вікторія наводить сумнозвісні та брутальні слова Сталіна про нікчемність людського життя, які виправдовували Голодомор в Україні: «Смерть одної людини від голоду це трагедія, смерть мільйонів – це лише статистика» (Belim, 2024: 130). Валентина розповіла Вікторії зі слів своєї

матері Асі, як радянська влада за допомогою голоду намагалася поставити український народ на коліна. Селянам було заборонено збирати врожай з колгоспних полів для власних потреб. З цією метою навколо полів стояли сторожові вежі з вартовими. Дівав так званий закон «п'яти колосків пшениці» згідно з яким будь-кого, навіть дитину, могли одразу розстріляти. На очах усього села члени реквізичійної бригади жорстоко побили Асіну сусідку Орішу за те, що вона підняла з землі декілька зерен після загального збору врожаю. Після цього вони її вивезли, і вона зникла назавжди. Кожен восьмий мешканець Радянської України став жертвою Голодомору, що становило три мільйони людей. Кожного дня Ася швидко бігла додому з роботи, намагаючись не дивитися на трупи померлих від голоду людей на узбіччі. Асі вдалося вижити лише завдяки тому, що вона вийшла заміж за Сергія, «принципового більшовика у вишиванці» (Belim, 2024: 131). Сергій був директором школи, в якій вона працювала вчителькою. Він отримував продовольчі картки та одного дня приніс Асі цілий буханець хліба, освідчився їй і отримав згоду.

Документальні факти також допомагають М.-Ф. Клер розказати про штучно спровокований масовий голод для знищення українців, про цілеспрямований терор голодом. Документальні підтвердження геноциду української нації, свідчення про політику Сталіна, його імперські прагнення (ціною приєднання території та винищення її населення) допомагають сфокусувати оповідь на історичному контексті, однак не перенасичують історією художнє тло. Авторка відсилає до документів, спонукає до висновків, актуалізує історичні події з метою перегляду історії. Жахливі документальні свідчення адресовані передусім франкомовним читачам, які мали б краще зрозуміти те, чому скільки років українці не можуть змиритися з радянським (російським) домінуванням, прагнуть відновити історичну справедливість і побудувати незалежну державу.

Мозаїка ідентичності автобіографічних творів М.-Ф. Клер та В. Белім вибудовується поступово на основі індивідуальної пам'яті. В обох творах авторки фокусують увагу на дрібних деталях, важливих для персонажів, адже вони живлять пам'ять нараторів, спонукають до пізнання свого роду, своєї ідентичності. Центральним образом обох творів є образ Дому, причому це не якийсь конкретний дім, а збірний образ, який формується у спогадах і оживає в пам'яті, наповнюючись новими сенсами. У романі «П'ять майорців для мого незнайомця» образ Дому стає смисловим стержнем, довкола якого згрупповуються всі колізії (Яцків, 2021: 147). Цей багатогранний образ трансформується з реального дому, де родина

проводить літні канікули, в образ минулого – спогади про дім бабусі й дідуса, який називали хатою, й простягається глибоко далше – в уявний дім українських предків, який Наталі бачить у сні: «*Ніби я живу у великому будинку з дивним дахом...Половина цього даху зруйнована. На ньому не було черепиці, і можна було побачити зовсім порожнє горище...*» (Клер, 2021: 69). Травматичне минуле родини незагоєною раною нагадує про муки предків, про смерть родичів з обох сторін тільки через те, що вони були українцями, насмілилися любити свою землю, берегли та поважали свої традиції.

Дім у романі В. Белім згортається до дому бабусі Валентини в маленькому містечку Крутий Берег Полтавської області, який вона вважала своїм другим домом (після Києва, де народилася), куди переїхала у віці восьми років. Бабуся Валентина відмовлялася згадувати минуле через біль і страждання, які вона і її сім'я зазнали в радянську епоху та під час другої світової війни. Проте, збираючи крихти своїх власних спогадів, розглядаючи предмети, які оточували її в бабусиному будинку, Вікторія поступово складала мозаїку своєї ідентичності. Так, символічним є «садок вишневий коло хати», який засадила ще її прабабуся Ася і який «*годував і одягав їх та допоміг пережити хаос початку дев'яностих*» (Belim, 2024: 26) після розпаду Радянського Союзу. Вікторія протягом усього роману згадує вишневий сад, який займав чи не найважливіше місце у житті її бабусі Валентини, надавав сенс її життю. Еволюція сприйняття цього саду Вікторією Белім є віддзеркаленням формування її ідентичності. У дитинстві він був місцем відпочинку, де вона поглинала романи Жуля Верна, а тихий шелест листя дерев супроводжував її у літературних подорожах. Пізніше, в далекій Америці, її спогади про нього набули романтичного забарвлення, сповненого красою квітучих дерев та запашних квітів. Лише повернувшись в Україну і почавши допомагати бабусі білити дерева, Вікторія почала сприймати сад як реальну і невід'ємну частину життя.

Будинок у Крутому Березі став символом ідентичності для В. Белім, він залишився таким, яким закарбувався у пам'яті. Поспіхом побудований солдатами Червоної Армії в 1945 році, він ще довго «переслідував» його мешканців своєю недосконалістю. Малесенька спальня, кухня (крижана взимку та задушлива влітку), нерівні підлоги, двері, які досі голосно скрипіли, та годинник, що досі пробивав годину з запізненням у п'ятнадцять хвилин. Над кухонним столом висіла фотографія Паші, пра-прабабусі Вікторії, яка єдиною з їх родини залишилася у Березі «захищати містечко» від німців. У кімнаті були ті самі меблі

з книжковими полицями з працями Леніна, як нагадування про радянську епоху. Проїшовши стежкою вліб саду, Вікторія натрапила на сарай, який вона називає «палац пам'яті», де зберігалися усі речі членів сім'ї: її шкільна форма, мамин одяг, газети 1970х років, бабусина бальна сукня, військова форма дідуся Бориса, який був інженером і директором авіаційного заводу. Улюбленим місцем Вікторії була маленька хатинка на краю саду, так звана літня кухня (в якій нічого не готували). Такі хатинки, збудовані з очерету та глини, стають рідкістю в українських селах. Змальовуючи таке близьке їй серцю місце, авторка з боєм зауважує, що *«кожен куточок у цьому будиночку нагадує про життя, які жорстоко змарнувала недбала держава»* (Belim, 2024: 58).

Дім як сукупність наявних у ньому предметів – це родинні обереги, які передавали від батьків до дітей, щоб зберегти пам'ять і сакральний зв'язок із предками. Прикладом таких сакральних атрибутів в обох романах є вишитий рушник. Орнамент вишитої рушника, який дідусь Зиновій отримав у подарунок від сестри перед тим як поїхав з України, допоміг Наталі у романі «П'ять майорців для мого незнайомця» упізнати невинно страченого дідусевого брата на фото з Вінницького архіву КДБ, і цим відновити історичну справедливість, адже упізнати останки – це врятувати від другої смерті, від забуття. Смерть Костянтина і те, що за стільки часу *«не було кому опізнати його, порятувати від цієї другої смерті, від забуття»* (Клер, 2021: 234), свідчить про те, що нікого з їх великої родини не залишилось в живих.

Про сакральне значення вишитої рушника в романі В. Белім розповідає пані Ольга у церкві Святого Миколая, адже рушник супроводжує українців протягом усього життя, він обрамляє ікони у церкві, в нього загортають новонароджених дітей, він символізує вічний союз молодят. Найдовший рушник підтримує труну, коли її опускають в землю. Пані Ольга читала вишивки на рушниках, як книги, *«розкриваючи повідомлення і емоції, зашифровані в узорах та кольорах»* (Belim, 2024: 89) та пояснювала, як рушники та вишиванки поступово перетворюються на мотиви-символи: дерево життя; півень, як символ каяття; калина; символ вільної України – тризуб. Вікторія Белім з цікавістю розглядала вишиті речі, наче намагаючись знайти *«докази того, що краса і мистецтво можуть вижити в найдраматичніших потрясіннях історії»* (Belim, 2024: 100).

Символи української ідентичності (вишитий рушник, вишневі садок, хата, тризуб, вигравіюваний на перстні Зиновія) присутні у романі «П'ять майорців для мого незнайомця» і розкривають механізм спогаду. *«Справді, я схожа на них, цих утікачів з України! – визнає Наталі, – І те,*

що їхнього живе у мені, неможливо передати словами. Передавати те, ким ми є, означає черпати з глибин підсвідомості більше, ніж знаємо про себе: можливо, в цьому і полягає магія живого спогаду?» (Клер, 2021: 95). Крізь призму автобіографічних романів письменниці розгортають власні спогади про родину, таким чином через індивідуальну пам'ять прагнуть осмислити історичну дійсність України, пережити травматичний досвід родинних таємниць, щоб увиразнити свою ідентичність, пройти складний шлях самоідентифікації для віднайдення себе.

Висновки. У геополітичному просторі мультикультуралізму особистість шукає тих символів, маркерів, концептів, які допомагають не втратити зв'язок з предками, не розгубити цінності, не озлобитися й не розчинитися серед різних культурологічних, суспільних чи інших реалій. Марі-Франс Клер та Вікторія Белім переживають схожий травматичний досвід, обидві вибудовують свої твори у формі спогадів, звертаються до драматичних моментів історії України й прагнуть неупереджено, але при цьому не менш емоційно, простежити складний процес самоідентифікації українок та знайти примирення з собою, прийняти своє українське коріння. Вікторія Белім каже, що вона повернулася в Україну у пошуках інформації про зниклого брата її прадіда. Насправді ж вона повернулася, щоб віднайти себе, свою ідентичність, тим самим заповнивши порожнечу, відновивши баланс, який вона втратила, коли поїхала з країни. І їй це вдалося. Через призму спогадів вона побачила свій рідний дім, історію, культурні та релігійні традиції народу і почула голос прапрадідів. Вона зрозуміла, що вся її родина виросла зі *«спільного кореневища»* і все її минуле – віддзеркалення не лише *«вtrat і болю, але й життєстійкості та надії»* (Belim, 2024: 282). Марі-Франс Клер відкрила для себе Україну з подіями на Майдані, прислухалася до голосу крові й почала писати, щоб зрозуміти себе, своїх предків, віднайти своє коріння й передати його своїм нащадкам. Віднайшовши своє місце в українській родині, героїня роману *«П'ять майорців для мого незнайомця»* усвідомлює, *«що тепер її серце повністю належить цій іншій родині»* (Клер, 2021: 251), а тому планує відвідати Україну з дітьми та онуками. Досвід М.-Ф. Клер та В. Белім, зафіксований у формі художніх творів, стає частиною культурної пам'яті українського народу та допомагає розкрити специфіку української ідентичності різними мовами, а отже – донести до представників іншого мультикультурного середовища сутність української трагедії, допомогти зрозуміти причини необхідності остаточної перемоги у боротьбі за незалежність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. К.: Ніка-Центр, 2012. 440 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aleida_Assmann/Prostory_spohadu.pdf.
2. Ідентичність: текстуальні виміри: колективна монографія / за ред. О. Бігун. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г.М., 2021. 294 с.
3. Клер М.-Ф. П'ять майорців для мого незнайомця / Пер. з французької Я. Вестель та М. Перетятка. Київ : Дух і літера, 2021. 256 с.
4. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т.1 / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. 608 с.
5. Яцків Н.Я., Цюпа Л.В. Образ Дому у романі Марі-Франс Клер «П'ять майорців для мого незнайомця». *Закарпатські філологічні студії*, 2021. Вип. 17. Т. 2. С. 143–148. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-2.27>.
6. Яцків Н.Я., Григорук Ю.Б. Пошук власної ідентичності у романі Марі Франс Клер «П'ять майорців для мого незнайомця» *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Том 33 (72). № 4. С. 45–52. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.4.2/08>.
7. Belim V. *The Rooster House: A Ukrainian Family Memoir*. L.: Virago Press. 2024. 286 p.
8. Paul Ricoeur, *La memoire, l'histoire, l'oubli*, Paris, Seuil, 2000. 680 p.